

KONKURENCIESCHOPNOSŤ A KOMPARÁCIA SOCIOEKONOMICKÝCH A EKONOMICKÝCH UKAZOVATEĽOV V KONTEXTE REGIONÁLNYCH DISPARÍT NA SLOVENSKU

COMPETITION AND COMPARISON OF SOCIO-ECONOMIC INDICATORS IN THE REGIONAL DISPARITIES IN SLOVAKIA

Martina Spišiaková

ABSTRACT

The present contribution aims to characterize the nature of the deepening regional disparity in the context of unemployment, GDP and the turnover in retail trade and goods to concentrate on the social and economic problems, that is reflected in the differentiation of developed and less developed regions. The aim is to show main indicators of regional disparities and compares them with other Autonomous areas in the Slovak republic.

KEY WORDS

Region. Regional development. Competitiveness. Employment.

JEL Classification

011

ÚVOD

V súčasnosti sa otázke regionálneho rozvoja, či konkurencieschopnosti regiónov venuje veľká pozornosť a to nie len na Slovensku, ale aj vo svete. Súčasťou regionálneho rozvoja je aj okrem prehlbujúcich sa globalizačných procesov aj inovatívny pohľad na konkurencieschopnosť [7]. Transformácia ekonomiky Slovenskej republiky ešte viac prehĺbila sociálno-ekonomické disparity medzi regiónmi i vnútri jednotlivých regiónov, čo nevyhnutne vyvoláva zvýšenie záujmu o problematiku regionálneho rozvoja v podmienkach ekonomiky Slovenska. Rastúca ekonomická aktivita regiónov a miest, zlepšovanie infraštruktúry, prosperita podnikateľských subjektov na ich území, vyššia kvalita každodenného života, ich pozitívny imidž a budovanie občianskej spoločnosti, to všetko sú ciele regiónov na Slovensku v snahe, čo najviac priblížiť sa a naplniť jednotlivé ciele na zlepšenie regionálneho rozvoja [2].

Pri riešení problematiky regionálneho rozvoja a konkurencieschopnosti je nevyhnutné vysvetlenie kľúčových pojmov, dostupné v zahraničnej a domácej literatúry.

Teoretické vymedzenie problematiky regiónu, regionálneho rozvoja a konkurencieschopnosti

Chápanie základného vymedzenia pojmu „*región*“ môžeme charakterizovať aj ako geograficky ohraničené územie, ktoré disponuje súborom kvantitatívnych a kvalitatívnych podmienok na sformovanie diverzifikovaného územno-hospodárskeho a sociálneho systému, v ktorom je vysoká intenzita ekonomických a sociálnych vnútorných väzieb, rozvíja optimálne väzby s inými územiami a je schopné reprodukovať rastové potreby prevažne z vlastných zdrojov“[1]. Poľský geograf K. Dziewóski (1967), začlenil región na tri koncepcie: a) región ako analytický nástroj (napr. štatistický región), b) región ako nástroj

aktivity (napr. plánovací región) a c) región ako predmet poznania a bádania napr. objektívny región [5]

Hľadanie najoptimálnych zdrojov, prístupov a nástrojov regionálnej politiky zabezpečujúcich regionálny rozvoj je predmetom skúmania teórií regionálneho rozvoja“ [4]. Zákon o podpore regionálneho rozvoja [9] špecifikuje pojem regionálny rozvoj ako „trvalý rast hospodárskeho potenciálu a sociálneho potenciálu regiónu, čo zvyšuje jeho hospodársku úroveň, výkonnosť, konkurencieschopnosť a životnú úroveň jeho obyvateľov; región tak prispieva k hospodárskemu rozvoju a k sociálnemu rozvoju krajiny“.

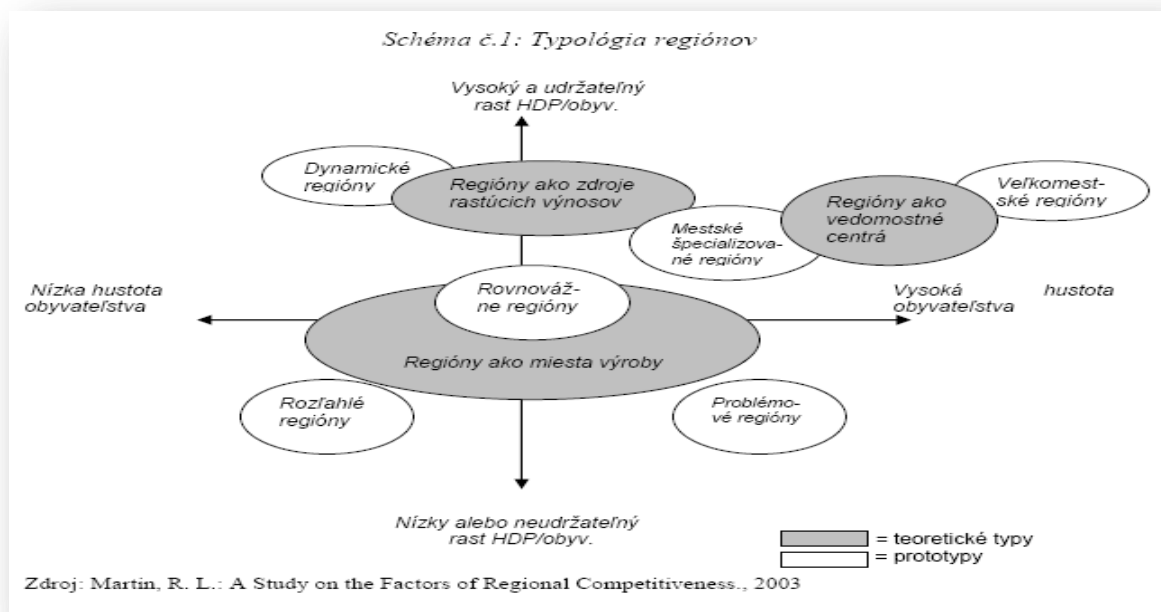
Regionálna konkurencieschopnosť

Pre udržanie rastu produktivity a zvyšovania životnej úrovne v malých otvorených ekonomikách je dôležitá konkurencieschopnosť, ktoré sú založené na medzinárodnom obchode a sú závislé prevažne na PZI. Konkurencieschopnosť zahŕňa aj celkové podnikateľské prostredie krajiny, fyzickú a znalostnú infraštruktúru ako aj indikátory trhu práce či regulácie na finančných trhoch a trhoch produktov a služieb [3].

Regionálna konkurencieschopnosť je schopnosť regiónov vystavených vonkajšej konkurencii dosahovať pomerne vysoký príjem a úroveň zamestnanosti a región, ktorý chce byť konkurencieschopný, musí zabezpečiť pracovné príležitosti v primeranom množstve a kvalite:

1. mestské regióny sú hlavným miestom vzniku a akumulácie bohatstva,
2. v mestských systémoch vznikajú rastúce výnosy najmä prostredníctvom výmeny doplnkových vedomostí medzi firmami a regionálnymi ekonomickými aktérmi,
3. znižujú sa transakčné náklady a zvyšujú sa pravdepodobnosť vzniku nečakaných udalostí, ktoré poskytujú inovačné príležitosti- vznik urbanizačných efektov,
4. urbanistické efekty sa môžu zmeniť na plytvanie, vyvolať úpadok a mestá môžu stratiť svoju konkurencieschopnosť. [8]

Pre meranie regionálnej konkurencieschopnosti môžeme použiť model R. L. Martina, ktorý vychádzal z indexu rastu HDP na obyvateľa a hustoty osídlenia:

Regionálne disparity – socioekonomické ukazovatele

Vo všeobecnosti dochádza ku kumulácii bohatstva v už vyspelých regiónoch a naopak tie chudobné buď stagnujú alebo ich hospodársky je minimálny. Uvedené faktory rozvoja a regionálne disparity sa odlišným spôsobom premietajú do postavenia a rozvoja jednotlivých regiónov [6]. Miera evidovanej nezamestnanosti v rámci Slovenska kulminovala v roku 2009,

kedy zaznamenala najvyššie hodnoty v Trnavskom, Trenčianskom, Banskobystrickom, Prešovskom a Košickom kraji. V Bratislavskom a Nitrianskom, kraji bola najvyššia miera nezamestnanosti v roku 2010. Medzi regióny s nepriaznivou prognózou vývoja miery nezamestnanosti na rok 2011 ostávajú Banskobystrický, Prešovský, Košický región.

Tabuľka 1 Miera evidovanej nezamestnanosti (%) v krajoch SR

Názov kraja	2006	2007	2008	2009	2010
Bratislavský	2,29	1,98	2,27	4,36	4,63
Trnavský	5,22	4,30	4,29	8,37	8,17
Trenčiansky	5,19	4,50	4,95	10,13	9,51
Nitriansky	9,09	7,10	7,41	11,72	11,76
Žilinský	7,03	5,55	6,20	10,89	10,86
Banskobystrický	16,22	14,10	14,25	19,19	18,86
Prešovský	13,68	12,05	12,86	18,29	17,75
Košický	15,18	13,02	13,50	17,30	16,78

Zdroj: vlastné spracovanie, ŠÚ SR, www.statistics.sk

Ekonomické ukazovatele ako indikátor regionálnej disparity

Najkomplexnejším a najvýpovednejším ukazovateľom ekonomickej výkonnosti regiónu je hrubý domáci produkt (HDP), pomocou ktorého hodnotíme mieru vyspelosť ekonomiky či životnej úrovne obyvateľstva, ale aj intenzita rozvoja [6]. Pre lepšie poukázanie na nerovnomerný vývoj a z neho vyplývajúce regionálne disparity použijeme porovnávaci rok 2003. HDP na obyvateľa v bežných cenách za jednotlivé regióny počas sledovaného obdobia stúpali. V roku 2008 bol Žilinský (87,08%) a Banskobystrický kraj (75,39%) podielovo najvyšší za sledované obdobie. Najvyšší nárast bol v roku 2007 v Bratislavskom kraji a to podielom na SR (236,68%). V roku 2006 to boli kraje Trnavský (121,79), Trenčiansky (93,55%), Nitriansky kraj (85,75%). Pre Prešovský a Košický kraj bol podielovo na SR najvýznamnejší rok 2003 za sledované obdobie.

Tabuľka 2 Regionálny HDP na obyvateľa v EUR v rokoch 2003- (2006, 2007, 2008)

	2003	2006	2007	2008		
Kraj, SR					podiel na SR (2008) v %	index 2008/2007
				v EUR		
Bratislavský	16 980	23 824	26 996	28 575	230,53	105,85
Trnavský	7 873	12 444	13 690	14 216	114,69	103,85
Trenčiansky	6 945	9 559	10 535	11 248	90,75	106,77
Nitriansky	6 545	8 762	9 516	10 508	84,78	110,43
Žilinský	6 038	8 276	9 563	10 794	87,08	112,87
Banskobystrický	6 484	7 549	8 463	9 345	75,39	110,42
Prešovský	4 578	5 590	6 267	7 276	58,70	116,10
Košický	6 707	8 609	9 374	10 193	82,23	108,74
SR spolu	7 550	10 217	11 406	12 395	100,00	108,67

Zdroj: vlastné spracovanie, ŠÚ SR, www.statistics.sk

Maloobchod zahŕňa predaj nového a použitého tovaru, príp. vlastných výrobkov konečnému spotrebiteľovi pre osobnú spotrebu alebo domáce použitie, realizovaný prevažne v jednotkách maloobchodnej siete ako aj zásielkovým predajom, podomovými obchodníkmi a pod. [6]. Bratislavský kraj dominuje pri tržbách v maloobchode za sledované obdobie.

Poradie podielov na SR v roku 2008 je nasledovné: Bratislavský kraj, Trnavský, Nitriansky, Trenčiansky, Banskobystrický, Žilinský, Prešovský a Košický.

Tabuľka 3 Tržby za vlastné výkony a tovar v maloobchode v období 2004- 2008 podľa krajov.

Kraj, SR	2004	2005	2006	2007	2008	Poradie podielu na SR (2008)
Bratislavský	113 275	138 400	167 800	174 391	183 830	1.
Trnavský	45 165	34 750	51 918	35 934	56 336	2.
Trenčiansky	30 713	26 134	35 022	32 772	48 035	4.
Nitriansky	31 706	36 194	30 525	36 595	53 901	3.
Žilinský	47 634	55 025	34 096	52 015	42 165	6.
Banskobystrický	36 697	39 257	52 519	54 150	45 666	5.
Prešovský	22 395	30 015	25 581	44 262	38 823	7.
Košický	28 212	26 007	27 810	26 356	35 666	8.

Zdroj: vlastné spracovanie, ŠÚ SR, www.statistics.sk

ZÁVER

Dôležitým a v rámci krajín EÚ najtransparentnejším socioekonomickým indikátorom rozvoja je miera nezamestnanosti. Regionálne rozdiely sa v SR neustále prehľbujú. Miera evidovanej nezamestnanosti (%) v krajoch SR poukazuje na nerovnomerný vývoj regiónov a z neho vyplývajúce regionálne disparity. Najvýpovednejší indikátor ekonomickej výkonnosti regiónov je HDP, ktorý stúpal počas celého sledovaného obdobia a najvyšší nárast bol v Bratislavskom kraji v roku 2007, Prešovský a Košický kraj bol podielovo na SR najvýznamnejší rok 2003 za sledované obdobie.

LITERATÚRA

- [1] Buček, M., 1992. Priestorová ekonomika. Bratislava: Edičné stredisko EU, 1992, ISBN: 80-225-0406-8.
- [2] Buček, M. a kol. 2008. Regionálny rozvoj- novšie teoretické koncepcie. Bratislava: EKONÓM, 2008. S. 199. ISBN: 978-80-225-2542-8.
- [3] Jurašková, J. a kol. 2009. Stručný prehľad vybraných indikátorov konkurencieschopnosti. NBS. [cit. 3.4.2011] Dostupné na internete. http://www.nbs.sk/_img/Documents/PUBLIK/PP_1-2009.pdf
- [4] Kuzmišinová, V., Podniky- univerzity- samospráva (regióny). 2009. TU- Košice. ISBN: 978-80-553-0297-3.
- [5] Matlovič, R., Teória regiónov a regionalizácie. 2009. In: Regionálny rozvoj pre geografov- KEGA č. 3/2266/04. ISBN: 978-80-555-0065-2.
- [6] Michaeli, E., Regionálny rozvoj a regionálna politika v slovenskej republike. 2009. In: Regionálny rozvoj pre geografov- KEGA č. 3/2266/04. ISBN: 978-80-555-0065-2.
- [7] Tej, J., Ali Taha, V., Regionálna inovačná stratégia Prešovského samosprávneho kraja - nástroj presadzovania znalosti a inovácií v regióne. 2008. In: Znalosti a ich transfer pri akcelerácii regionálneho rozvoja a dosahovaní konkurencieschopnosti regiónu- súbor vedeckých štúdií projektu VEGA č. 1/4638/07. ISBN: 978-80-8068-890-5.
- [8] Butoracová- Šindleryová, I., Model marketingového inštrumentária pri akceptácii projektov v procese zvyšovania konkurenčnosti regiónu. 2009. Prešovská univerzita v Prešove- monografia. ISBN: 978-80-8068-802-8
- [9] Zákon o podpore regionálneho rozvoja č. 503/2001 Z. z. § 2 ods. 2, z 18. októbra 2001.